

Pályázat
Művészek az iskolában 2014.
Vizuális- és környezetkultúra Munkacsoport
Építész Szakkollégium
Művészeti és Művészetelméleti Szakkollégium

A projekt résztvevői:

Barna Orsolya, Bene Zsófia, Börcsök Dániel, Esze Dorka, Dányádi Sára,
Molnár Eszter, Molnár Szabolcs, Ónodi Fruzsina, Pálinkás Bence György,
Rudas Klára, Sarbak Klára, Smiló Dávid, Tüdős Anna, Zsámboki Miklós

Projektvezető:

Barna Orsolya

A munkacsoportról

A Művészeti és Művészetelméleti Szakkollégium (Magyar Képzőművészeti Egyetem) és az Építés Szakkollégium (Budapesti Műszaki Egyetem) hallgatói ez év őszén együtt alakították azt a munkacsoportot, amelynek célja a középiskolai vizuális- és környezetkultúra- oktatás vizsgálata. A közös csoportalakításra a vizuális művészetek és az építészet kortárs megközelítéseinek kölcsönös megismerése ösztönözte a két szakkollégium tagjait, s az így létrejövő interdiszciplináris együttműködésen keresztül a két terület összefonódásának lehetőségei, és ennek a közoktatásban való alkalmazása képezi kutatásunk tárgyát.

A munkacsoport résztvevői pedagógus, jogász, építész, képzőművész és művészetelmélet szakos hallgatók.

A munkacsoport eddigi tevékenysége

A csoport az év folyamán rendszeres találkozókat tartott. Az első félévben a találkozók a munkacsoport alapvető célkitűzéseiről, a keretek meghatározásáról, majd a projekt kapcsán felmerülő szakmai és etikai kérdésekről beszélgettünk.

(Mit és hogyan kéne egy középiskolai vizuális kultúra órán tanítani? Milyen elvárásai vannak a szakmának, a kultúrpolitikának, illetve a diákoknak? Egy külső szereplő milyen módon tud részt venni egy zárt és állami szinten meghatározott rendszerben? Mi motiválja erre? Milyen hatással van jelenléte, és milyen feszültségforrásokat rejt magában? Távozása milyen hatással lesz a “rendes kerékvágásban” folyó oktatásra, az osztályban működő csoportdinamikára? stb.)

Ide kapcsolódott a 2012-es Nemzeti Alaptanterv Művészetek című fejezetének átolvasása, megvitatása. Olyan kapcsolódási pontokat kerestünk, amiken keresztül összeegyeztethetőek a hivatalos tantervi előírások és a mi elképzeléseink.

Az ezt követő megbeszélések során kikristályosodott több olyan témakör, amin keresztül mind az építészettel, mind a képzőművészettel összekapcsolható programterv született. A kiválasztott témák mind a diákok mindennapi tapasztalatával összefüggő kérdések mentén alakultak ki. A témákkal 3-4 főből álló csoportokban kezdtünk elmélyültebben foglalkozni. Kéthetente rendszeres közös találkozókat tartottunk, ahol meghívott szakemberekkel, művészekkel beszélgettünk, akik többnyire maguk is gyakorló pedagógusok.

Vendégeink voltak a félév folyamán Tihanyi Lajos, Vinczellér Katalin, Keserue Zsolt, Katona Réka és Ragó Anett.

A projekt ismertetése

A kialakult kisebb csoportok kidolgoztak egy-egy témát (város, iskolai terek, köztéri emlékművek), amivel több héten keresztül foglalkoznak majd egy középiskolában. A foglalkozásokat lehetőség szerint a tizedikes osztályokban tartanánk, mert ekkorra már kialakul az osztályközösség, de még nem terheli meg a diákokat az érettségire készülés, fakultációválasztás, stb.

A foglalkozások kerete a vizuális kultúra óra. Bár az egyes iskolákban eltérő tematikával és feladatokkal folynak majd a vendégórák, a csoportok munkájánál közös szempontok szolgáltak kiindulásként. Minden foglalkozás igyekszik minél inkább figyelembe venni az iskola sajátosságait, és az oda járó diákok igényeit, s az órákat ennek megfelelően alakítani.

A témák kiválasztásának és feldolgozásának elsődleges szempontja az életszerűség, a hétköznapiakból ismert helyzetek és környezet más nézőpontból történő megközelítése. A foglalkozások során tehát nem a diákokat igyekszünk érzékenyíteni a kortárs művészet vagy építészet kérdései felé, hanem a művészeti és környezetalakítási gyakorlatokat próbáljuk egy oktatási szituációban felhasználni annak érdekében, hogy alternatív megközelítéseket és megoldási lehetőségeket, együttműködési formákat keressünk.

A projekt célja egy olyan keret kialakítása, ami összekapcsolja az oktatási rendszer különböző szintjeit és annak résztvevőit. Az egyetemistáknak eddig egyedül a tanárszakos tanítási gyakorlat nyújtott

lehetőséget hasonló részvételre, azonban annak keretei és követelményei egészen más hozzáállást kívánnak meg, és más szempontok alapján tekintik eredményesnek a foglalkozást. Mi nem a pedagógusok helyét szeretnénk átvenni, hanem egy kölcsönös tudás- és tapasztalatcsere mediátoraiként olyan rugalmas szerepbe helyezkedni, ami egyaránt lehetővé teszi, hogy a diákokkal és a tanárral partnerként, s ne alá- vagy fölérendelt pozícióból beszéljünk.

Úgy gondoljuk, az így megteremtett helyzet gazdagíthatja és tágíthatja az iskolában megszerzhető tudást, különösen egy olyan rendszerben, ahol az intézmények egyre kevesebb mozgástérrel rendelkeznek, a tantervek egyre uniformizáltabbak, és a pedagógusok a növekvő óraszámok és adminisztrációs kötelezettségek miatt egyre inkább teherbírástuk határán vannak.

A projekt folytatása

A projekt hosszú távú folytatása egy állandó praxis kialakítása lenne, az őszi félév tapasztalataira alapozva. Az önszerveződésnek köszönhető függetlenséget továbbra is fenntartva folytatnánk a nyitott műhelymunkát, a munkába – ahogyan eddig – bárki bekapcsolódhatna a szakkollégistákon kívül is.

További izgalmas lehetőségeket rejt a különböző tantárgyak (pl. vizuális kultúra és társadalomismeret) interdiszciplináris megközelítése, ezért a jövőben szeretnénk újabb területekről (társadalomtudományok, jogszociológia) bevonni hallgatókat a közös munkába.

Dokumentáció

A következő félév munkájának dokumentációját online és nyomtatott formában szeretnénk bemutatni, egy weboldalon valamint egy kiadványban.

A kiadvány főként iskolákban és könyvtárakban helyeznénk el. A weboldal nem csak a dokumentációk bemutatására szolgálna, megjelenéne rajta a résztvevő tanárok, diákok és hallgatók reflexiói. Ezenkívül már elkészült és a jövőben készülő interjúkat tennénk fel a kapcsolódó témákban szakemberekkel, amik szélesebb közönségnek is szólnának (például szülők is szívesen meghallgatnák). A weboldal rendelkezne egy olyan közösségi funkcióval, ami ennek és más hasonló projekteknek összekötési felületet nyújtana az együttműködésre nyitott iskolákkal, rendelkezne fórummal és egy szabadon bővíthető tudástárral (linkek, cikkek és fordítások, segédanyagok, általunk és mások által készített szemléltető videók, ötletek különböző témák feldolgozásához, stb.)

Programok

Emlékművek

résztevők: Barna Orsolya, Pálincás Bence György, Tüdős Anna, Zsámboki Miklós

A 4 alkalomra tervezett órákon köztéri emlékművekkel foglalkozunk olyan helyzetekben, amelyek során azok – ellentétben a hétköznapi tapasztalatunkkal – változtathatóak. Mindezt azért tartjuk fontosnak, mert annak ellenére, hogy legtöbbször életében az emlékművek nem töltenek be központi szerepet, inkább transzparensnek számunkra, mégis hatást gyakorolnak a történelemről, a mintáértékű viselkedésről és a nemzet fogalmáról alkotott elképzeléseinkre. Az órákon ezért a döntési helyzetek megtapasztalására helyezzük a hangsúlyt, amely lehetőséget ad az érvelési készség és a vitakultúra fejlesztésére. Célunk a foglalkozásokon az egyéni cselekvőképesség lehetőségének és fontosságának érzékeltetése.

Az első alkalommal ledöntött, megváltoztatott budapesti emlékművekről adnánk rövid történeti áttekintést, hogy bemutassuk, hogyan alakítja minden egyes ideológia a maga képére a köztereket. Beszelnénk például a hősök terei Millenniumi emlékmű szoborcsereiről, illetve a szocialista emlékművek rendszerváltást követő sorsáról is. Az órát tehát egy megszokott frontális szituációval kezdjük, amelyet fokozatosan számolunk fel. Házi feladatként a diákokat megkérjük, hogy fotózzák le az otthonuk és az iskola közötti szakaszon látható köztéri szobrokat. A következő órákon egy játékot játszunk, amelynek célja egy emlékműállítás folyamatának szimulálása: az emlékmű témájáról és üzenetéről, illetve helyszínéről és megformálásáról közösen hozunk döntéseket. A valódi folyamatban szerepet játszó szereplők érdekeinek megvitatása céljából a diákok három csapata különböző szerepeket vesz fel: egy részük a szobrot megrendelő önkormányzat szerepéből érvel, egy másik csapat a művész pozíciójából, a harmadik csoport pedig az emlékmű „közönségéből” – ez utóbbi halmazt közösen határozzuk meg. A játékban mi moderátorként és mediátorként veszünk részt. A játék kifutásaként egyszerű eszközökkel vizualizáljuk a közösen kitalált emlékművet, például ha az iskola adottságai megengedik és az osztályból látható köztéri szobor, akkor a terem ablakára rajzoljuk, hogy a megfelelő nézőpontból az az eredetileg ott állót felülírja.

Iskolai terek 1.

résztevők: Bene Zsófia, Börcsök Dániel, Ónodi Fruzsina, Rudas Klára

A Varga Márton Kertészeti és Földmérési Szakképző Iskola és Kollégium tizedik osztályos tanulóival olyan nézőpontokat és gondolkodásmódokat szeretnénk megosztani, melyek kritikusan és az összefüggések hálózatában vizsgálják a iskolai teret. A négy óra (illetve szükség esetén öt óra) alatt az iskola épületével és környezetével kapcsolatos konstrukciókra hívjuk fel a figyelmet, valamint ezen konstrukciókat közösen próbáljuk fellazítani: Mi az ami zavar az iskola épületében / az osztályteremben stb. ? Mítől lehetném jobbá / élhetőbbé / szerethetőbbé az iskolai környezetet?

Az iskola, mint az oktatás központi intézményének alapos vizsgálata fontos része az óráknak, melynek egyik központi eleme az autoriter, illetve frontális alapokon nyugvó oktatási rendszer. A rendszer fenntartásához szükséges térkialakítások sajátosságainak felismerésére és elemzésére nagy hangsúlyt fektetünk (pl.: osztályterem kialakítására, padok elrendezése, közlekedő folyósók alakja, közösségi terek vizsgálata stb.).

Az órák során különböző iskola- és oktatásmodelleket szeretnénk bemutatni a tanulóknak, illetve olyan kortárs iskolaépületeket, melyek a klasszikus elvárásoktól eltérőek, új, izgalmas funkciókkal, téralakításokkal dolgoznak. Központi kérdéseink során megvitatjuk, hogy mennyire fontos a megfelelően kialakított iskolai tér a tudásátadásra, tudásmegosztásra; mi a különbség a hazai iskolaépületekkel kapcsolatos kritériumok és pl. az észak-európai téralakítások között stb.?

Gyakorlati feladatuk egy saját iskola tervezése, mellyel nem csupán egy ideális iskola megvalósítása a cél, hanem a kisebb csoportokra osztott tanulók együttműködése, közös döntések hozatala, csoportmunka erősítése, közös célok megvalósítására való törekvés.

A mi jelenlétünk nem a klasszikus tanári jelenlétnek felel meg, sokkal inkább háttérszerepben próbálunk maradni, egyfajta koordináló, moderáló attitűddel veszünk részt az órák során.

Célunk, hogy a tanulóiban tudatosodjon, hogy a készen kapott iskolai, de bármely más terek alakításában, szervezésében nekik is van beleszólási lehetőségük. Sőt nem csak lehetőségük, de feladatuk is közvetlen környezetük, városuk, országuk alakítása, hiszen ezen keresztül válhatnak aktív, felelősségteljes állampolgárokká. A tanulóknak ezt az érzékenyebb, tudatosabb látásmódot szeretnénk átadni, melyhez elengedhetetlen a projekt hazai oktatási rendszeren való kívülállósága; sokszínű, közös háttértudásunk és a tanári szerep átértelmezése.

Iskolai terek 2.

résztevők: Barna Orsolya, Dányádi Sára, Smiló Dávid

A foglalkozás célja az iskolai terek közös vizsgálatán keresztül a tervezett környezetre való reflektálás, és az uniformizált oktatási térben valamilyen egyéni/közösségi igény szerinti intervenció megvalósítása. Szeretnénk tudatosítani a diákokban, hogy az őket körülvevő környezet nem természeti adottság, hanem tervezett tér, aminek alakításában ők is részt vehetnek. Ezzel egyben kritikus gondolkodásra bátorítjuk őket és egy demokratikus döntéshozatali folyamatot segítünk végigvinni. Mivel nem tudásátadás, hanem a diákok saját szemléletmódjának kialakítása a cél, motiváló lehet a diákok számára, ha építészettel és művészettel gyakorlatban foglalkozó személyek tartják ezeket a foglalkozásokat.

A foglalkozás kerete az őszi félévben 6 egymást követő tanóra. A diákokkal való közös munkát megelőzi szeptemberben az osztályt tanító pedagógussal való egyeztetés (foglalkoztak-e már hasonló témákkal, mik lennének az óraterveink, hogyan közvetítjük majd a fejleményeket az iskola vezetősége felé, stb.)

A diákoknak a foglalkozásokon először meg kell ismerniük a lehetséges szempontokat, módszereket, majd ezek alapján feltérképezni környezetüket és egy közösen kiválasztott problémára gyakorlati megoldást javasolniuk. Ahhoz, hogy térérzékelésük tudatosabbá váljon, négy témával foglalkoznánk az első órákon: az iskolaterek történeti változásaival, az emberi testtel mint léptékkal, tértervezési szempontokkal és a téralakítás gyakorlati módszereivel. Ezeket a témákat cselekvő részvételre épülő feladatokkal járnánk végig. A tanterem különböző berendezési módjait próbálnánk ki gyakorlatban, a tanteremben található tárgyakat és magát a tantermet testrész-mértékegységekkel mérnénk fel. A tervezési szempontokat (funkció, esztétikum, pszichés hatások) a diákok által gyűjtött példákön/saját fotóikon keresztül közösen elemeznénk ki. A gyakorlati módszereket modellezési és mérési játékokon keresztül ismertetnénk meg, például kipróbálnánk, hogyan lehet léptékváltással már létező tereket átalakítani maketten. A következő szakaszban saját környezetük vizsgálata és értékelése a cél. Ehhez a saját iskolájuk - mint intézmény és épület - történetéről kellene kutatniuk. Ezt mozaikmódszerrel, az adott témákban házi feladatként végeznék, a prezentáció és kiértékelés közösen történne. A saját iskolaépületüket ezután mentális, megadott és választott szempontok alapján problématerképek összeállításával vizsgálnák. Az utolsó órákon kerülne sor a saját projektjük megtervezésére, és ha az ötletük engedi, kivitelezésére. A létrejött problématerképük alapján a diákok közösen meghatároznák, hogy mi legyen a tervezett beavatkozásuk célpontja és a tervezési szempontjaik. Ehhez mindegyikük kitöltene egy kérdőszavas-laphajtogatós kérdőívet, így biztos mindannyiuk véleménye megvitatásra kerülne. Ezek után csoportokban konkrét javaslatokat készítenének modellezéssel, rajzolással és ezekből lehetne összeszűrní a végleges tervet. A kivitelezés menete az ötletüktől függ és ha nagyobb léptékű célt választanak, azt nem tudják az órán megvalósítani, de vállaljuk, hogy az órákon kívül is segítjük annak megvalósítását.

Az pontos óratervek kialakításánál, időbeosztásánál fontos szempont, hogy az egyes szakaszokban a kiértékelés fórumszituációban történjen. A feladatokban a skicelés mint gondolatrögzítési eszköz elsajátítása is célunk, amit meggyőződésünk szerint később és más területeken is hatékonyan tudnak majd használni.

Város

résztevők: Esze Dorka, Molnár Eszter, Sarbak Klára

A vizuális kultúrával és a környezettel foglalkozó nagyobb csoporton belül mi a várossal, mint életünk közvetlen környezetével foglalkozunk. Célunk, hogy a fiatalok érdeklődését felkeltsük a város iránt, amelyben élnek. A város sokszínűségével, a városi struktúrák jellemzőivel, a különböző karakterű

városrészek kapcsolódásaival ők maguk is találkoznak nap, mint nap, felfedezéseik azonban gyakran nem tudatosak. Mi ezeket a felfedezéseket és megállapításokat szeretnénk a felszínre hozni. Szeretnénk megmutatni a gimnazistáknak, hogy mennyi izgalmas dolgot találhatnak a városban. Szeretnénk e dolgokat kritikájuk tárgyává tenni, illetve megmutatni annak a lehetőségét, hogy környezetünkért mi magunk is tehetünk. A beszélgetéseken keresztül alkalom nyílik olyan szociális problémákra való reflexióra, amik a városi léthez szorosan kötődnek.

A programot 4 alkalomra tervezzük. Az osztállyal kis és nagycsoportos foglalkozások és egyszerűbb házi feladatok segítségével járjuk körbe a témát. Mind a beszélgetésekre, egymás véleményének megismerésére, mind a kreatív feladatokra hangsúlyt fektetünk.

A foglalkozások állandó eleme egy szubjektív várostérkép, amit az órák során folyamatosan bővítünk. A közös alkotáson megjelenik majd az iskola és környezete (mi van ott? mi lehetne ott?), a diákok saját útvonalai, a számukra fontos helyek, helyszínek, amikhez pozitív és negatív érzések fűződnek.

Az órákon kiscsoportos feladatokon és beszélgetéseken, valamint közös játékokon keresztül járjuk körül az egyes témákat. Az órák között különféle felfedezőjátékokkal térképeznénk fel a hétköznapiakból ismert terepet, pl. városi kérdőívezés, geoláda a városban, telefonnal fényképezés a hazaúton. Az így összegyűjtött anyagok a közös térképen jelennének meg (pl. a fotógyűjtésből matricákat nyomtatnánk és felragasztanánk).

Az így létrejövő kollektív alkotás beindíthat egy olyan párbeszédet az osztályközösségben, amin keresztül nyíltabban beszélhetnek saját tapasztalataikról, körülményeikről, és ahol az ezek mögötti összefüggések realizálódhatnak.